

logical approach to policy definition and a sociological type of law understanding contain different emphases, and the axiological approach to policy definition will be in line with the natural legal type of law understanding, because it refers to values. To researching the practical interaction between policy and law, the author suggests using the structure of socio-cultural interaction P. Sorokin. According to it, need analyzing: the subjects through which such interaction occurs; their value systems, including understanding of the essence of policy and law; objects or actions of these subjects, which determine their interaction.

Keywords: policy, politics, law, interaction, theoretical interaction, practical interaction, socio-cultural interaction.

УДК 329.73

Б. А. ФІЛАТОВ

ПАТРІОТИЗМ ЯК ЧИННИК КРИЗОВОГО ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СТАЛОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Вивчається значення політичного патріотизму як чинника подолання криз та політичної поведінки в умовах сталої демократії. Розглядаються прояви політичного патріотизму як імпульсу представництва політичних інтересів та ухвалення антикризових політичних рішень. Вивчається потенціал політичного патріотизму як чинника обмеження надмірного радикалізму у висуванні політичних вимог. Розкривається значення специфіки розв'язання політичних криз в умовах сталих демократій для сучасної України.

Ключові слова: політична криза, стала демократія, політичний радикалізм, політичні вимоги, політичний патріотизм.

Филатов Б. А. Патриотизм как фактор кризисного политического управления в условиях устойчивой демократии

Изучается значение политического патриотизма как фактора преодоления кризисов и политического поведения в условиях устойчивой демократии. Рассматриваются проявления политического патриотизма как импульса

© ФІЛАТОВ Борис Альбертович – кандидат юридичних наук, заслужений журналіст України, член Опікунської ради Європейської асоціації українців

представительства политических интересов и принятия антикризисных политических решений. Изучается потенциал политического патриотизма как фактора ограничения чрезмерного радикализма в выдвижении политических требований. Раскрывается значение специфики решения политических кризисов в условиях постоянных демократий для современной Украины.

Ключевые слова: политический кризис, устойчивая демократия, политический радикализм, политические требования, политический патриотизм.

Filatov Boris. Patriotism as a factor of crisis political governance in conditions of sustainable democracy

The article examines the importance of political patriotism as a factor in overcoming crises and political behavior in a context of sustainable democracy. The manifestations of political patriotism as an impetus for representing political interests and adopting anti-crisis political decisions are considered. The potential of political patriotism as a factor limiting excessive radicalism in the formulation of political demands is studied. The significance of the specifics of solving political crises in conditions of stable democracies for modern Ukraine is revealed.

Keywords: political crisis, sustainable democracy, political radicalism, political demands, political patriotism.

Сучасні політологічні дослідження тлумачать політичну кризу як один з елементів плюралістичного й конкурентного політичного процесу. Політична криза виступає як чинником руйнації усталених відносин та несподіваного перезавантаження системи, так і джерелом можливостей для удосконалення практик політичної взаємодії. В умовах сталих демократій політичні кризи виступають відображенням протистояння політичних сил, які мають значну електоральну підтримку. Також вони є втіленням конфлікту між різними групами інтересів, які мають різну інституційну природу. Водночас на відміну від трансформаційних суспільств, політична криза у сталій демократії не означає руйнації засад політичного народовладдя, представництва й демократичного врядування. Політичний патріотизм як багатовимірне явище сучасної політичної дійсності потребує розробки у контексті політичної кризовості, оскільки патріотизм є одним з чинників детермінації політичної участі, а також стимулом для інституціалізації певних політичних взаємодій на мікрорівні.

Поняття «політичного патріотизму» виходить за межі суто ідеологічного тлумачення, воно визначає нюанси політичних рішень, дотримання певного курсу в рамках демократичного політичного управління, реакції на ті чи інші міжнародні події. Досвід подолання криз у країнах сталої демократії є ключовим для розвитку сучасної України, яка переживає процес реформування, спрямований на досягнення мети євроінтеграції. Політичний патріотизм у цьому контексті має розглядатися як чинник консолідації демократичної політичної системи та її адаптації до зовнішніх і внутрішніх викликів. Актуальність проблеми полягає у потребі вивчення потенціалу патріотизму як ресурсу об'єднання різноманітних політичних сил, а також критеріїв визначення дотримання інститутами управління захисту національних інтересів на певному етапі політичного розвитку.

Розробку патріотичних аспектів кризового стану демократії ведуть такі зарубіжні вчені, як М. Бейсінгер та С. Коткін, М. Джіленс, Н. Маккерті, К. Т. Пул, Г. Розентал, А. Ратсімбахарісон, З. Керебел. Ними розглянуто вплив комунізму в Росії та Східній Європі, економічну нерівність та політичну владу в Америці, фінансові кризи та проблеми американської демократії, причини поляризованості в США й нерівність у розподілі доходів, політичні кризи у країнах Африки та Азії, індикація політичної та економічної кризовості. Втім, незважаючи на різноманіття підходів та наукових результатів, існує потреба аналізу патріотизму як чиннику подолання політичних криз засобами політичного менеджменту.

Встановлення базових параметрів функціонування політичної системи є одним з постійних дослідних пріоритетів політичної науки. Режими функціонування демократичного суспільства визначають мінливість в оцінках провідних або переважних чинників політичного процесу. У цьому контексті політичний патріотизм може розглядатися як один з чинників оновлення політичної системи на засадах модернізації. Країни постсоціалістичного типу мають певну упередженість щодо правих сил, які ґрунтуються на ідейних засадах націоналізму або етнічних прав і свобод чи національних інтересів. Подолання цього упередження може сприяти формуванню дієвих політичних сил, які будуть здатні представляти патріотичну полі-

тичну альтернативу в суспільстві на довгостроковий період, перетворюючи окремі маргінальні угруповання на вектор оновлення політичної системи в цілому. Як вважає Г. Лавриненко, «з точки зору теорії модернізації метою політичного розвитку є формування нового типу взаємодії влади і суспільства, створення соціальних і політичних механізмів, що дозволяють більшій частині населення впливати на прийняття основних рішень». Модернізація політичної системи може здійснюватися на основі згоди та консенсусу основних політичних сил у суспільстві.

Водночас стрімке оновлення політичних інститутів та правил політичної взаємодії може призводити до політичних конфліктів, які, своєю чергою, спричиняють появу довготривалих криз. Політичну кризу в сучасних умовах можна відзначати як період відносної нерівноваги між політичними силами, які представляють різні ідейні або доктринальні напрямки або погляди на розвиток країни. У цьому контексті політичний патріотизм може бути чинником, який буде усувати на досить ранніх етапах джерело конфліктності у вигляді позасистемних та радикальних вимог, не дозволяючи екстремістським або позасистемним політичним силам здобувати потенціал, який може впливати на розвиток політичної ситуації. Як зазначає Л. Неліна, аналізуючи приклад Еквадору, «поглиблення периферизації економіки в ході неоліберальних реформ збільшило її вразливість по відношенню до коливань глобальної фінансової системи і продемонструвало нездатність функціонуючої політичної системи відповідати на виклики, що виникають». Отже, кризовість у взаємодіях між політичними інститутами, як в умовах сталої демократії, так і в трансформаційних суспільствах рідко має ознаки суто політичного протистояння.

Крім того, кризовість може бути відображенням більш глибоких соціальних розподілів, що призводять не лише політичну сферу, але й суспільство в цілому до тривалої дисфункційності. Якщо за умов сталої демократії тривала політична криза не виходить за рамки політики і не погіршує стан соціального розвитку, то в умовах нестійкості політичних практик і неврегульованості правил політичної гри у транзитивних країнах, криза поширюється на все суспільство. У цій ситуації політичний патріотизм може стати бар'єром для

штучного розгортання соціальних вимог та негативної характеристики соціальної ситуації. Наприклад, у сучасній Бельгії наявність двох приблизно однакових за впливом етнічних громад не спричиняє розпад країни через наявність консультативних принципів загальнобельгійського політичного патріотизму. Натомість в сучасній Україні, існує тенденція до опанування патріотичними гаслами та цінностями з боку окремих регіональних політичних груп. Зазначене звужує базу для соціальної солідарності й адаптивності до викликів з боку інших держав та деструктивних елементів всередині країни. Отже, політична кризовість формує в умовах політичних трансформацій ситуацію ненормативності політичного процесу.

Політичне змагання заходить у глухий кут і сторони конфлікту шукають можливості для отримання конкурентних переваг на основі нових засобів та залучення до змагання тих політичних сил, які раніше не брали в ньому участь. Політичний патріотизм у цій ситуації, має бути внутрішнім запобіжником для політичних гравців у частині радикальності їх дій з метою досягнення своєї політичної мети.

Домінування одних та поразки інших політичних сил унаслідок розв'язання кризи в сталому демократичному суспільстві не призводить до повного зникнення політичних супротивників, оскільки політична взаємодія не має гострих ознак на знищення. Політичний патріотизм виступає індикатором включення тих чи інших політичних акторів до національної політики з певними правами та перспективами незалежно від поточного політичного статусу або електоральної підтримки. В умовах розбудови національної державності існує небезпека втрати консолідації і спроба замінити концентровані та цілеспрямовані дії технократичними або тимчасовими стратегіями. Приклад сучасної України засвідчує, що за відсутності патріотичної консолідації всередині правлячої еліти можливі мікроконфлікти, які дають змогу уявити масштаб неузгодженості та вади кадрового добору навіть за умови відносно стабільної та сприятливої політичної ситуації. Як зауважує С. Хоменко, аналізуючи український досвід, «оглядачі називали стосунки всередині владної команди щонайменше прохолодними уже давно, однак активний

етап політичної кризи почався на початку лютого, коли про відставку з поста міністра економіки заявив Айварас Абромавичус».

Специфіка розв'язання політичних криз в умовах сучасної України пов'язана із особливостями дотримання законодавства і політичних домовленостей між учасниками парламентських коаліцій. Досвід розвитку парламентаризму до Євромайдану засвідчив, що навіть споріднені політичні сили можуть порушувати домовленості і виступати з позицій захисту своїх власних інтересів. Отже, базовим завданням платформи політичного патріотизму в нашій державі є формування таких пріоритетів діяльності політичних сил, які б передусім, були спрямовані на захист національних інтересів та вирішення найважливіших завдань суспільного розвитку. Тим часом, захист власних корпоративних та егоїстичних інтересів виступає чинником уповільнення демократичних реформ та інноваційного розвитку країни. За відсутності єдиної патріотичної платформи, політичний розвиток стає слабко передбачуваним і залежить від ситуативних альянсів. Як стверджує С. Вонсович, «у випадках, що стосуються парламентських та урядових криз, можна говорити про кризу як загострення певного різновиду політичного конфлікту на тій його стадії, коли жодна з його сторін не може (чи не бажає) ухвалювати необхідне рішення для виходу із ситуації протистояння». Також, вітчизняний політичний процес засвідчив, що попри наявність кризових явищ у функціонуванні парламенту політичні сили усвідомлюють деструктивність проведення нових виборів з урахуванням конфлікту на Сході.

Тому як чинник впровадження норм політичного патріотизму слід розглядати утримання учасників політичного конфлікту від руйнівних та конфліктних політичних дій. Крім того, подібна поведінка політичних партій та фракцій є слабко передбачуваною та слабко узгодженою. Політичні сили та в цілому політична еліта здатні уповільнити розгортання політичної кризи на певному етапі. Однак, вона й досьогодні не сформувала підходи до її конструктивного подолання (навіть з урахуванням гострої потреби розвитку національної державності у політичній стабільності). Саме це свідчить про недостатню поширеність політичного патріотизму як основи політичної поведінки сучасних українських еліт.

На відміну від сучасної України, країни розвинутої демократії демонструють можливості довготривалого політичного консенсусу на основі спільного розуміння цілей та завдань розвитку держави. Політичний патріотизм у такому випадку укорінений у свідомості політичних суб'єктів та тих соціальних груп, які їх підтримують. Політичний патріотизм не є фракційним або ідеологічно-доктринальним. Він стає таким, що формує ставлення політичних акторів до власної державності та перспектив її розвитку. Прикладом консенсусу щодо базового розвитку власної держави є укладення угод між соціальними партнерами та партіями, що їх представляють у скандинавських країнах. Це свого часу дозволило стабілізувати не лише політичний, а й соціально-економічний розвиток на тривалій період. Як стверджують вітчизняні вчені, зокрема, С. Шкірчак, «підсумовуючи розгляд впливу економічних криз кінця ХХ – початку ХХІ століть на соціальні держави країн Північної Європи, варто лише підтвердити, що модель держави загального добробуту, яку побудували скандинавці, є досить ефективною. Навіть під впливом економічних криз вона виявилася більш стійкішою ніж соціальні держави інших європейських країн (зокрема, країн Південної Європи)». Таким чином, досягнення сталого рівня соціальної інтеграції та політичної згоди свідчить про патріотичну налаштованість еліт і населення певної країни.

Важливим чинником, який відображає вплив політичного патріотизму на розв'язання політичних криз є усвідомлення в політикумі значення власної кризи для міжнародного розвитку. В умовах глобалізації політична криза в певній країні може впливати на баланс сил у міжнародній політиці. У зв'язку з цим, внутрішньополітична криза є ознакою переважання деструктивності та дисфункційності у системі в цілому, тому політичний патріотизм є чинником обмеження, або відкладення радикальної позиції у відстоюванні тих інтересів, які не є першорядними з точки зору розбудови національної державності, забезпечення безпеки суспільства та формування політичної нації. Безболісне та консенсусне розв'язання політичних криз є ознакою стійкості та адаптивності політичної системи, яка може бути досягнута лише на основі злагодженої позиції найбільш впливових політичних акторів. Як вва-

жають О. Роговик та Е. Набі, «важливість «української кризи» для міжнародних відносин перш за все пояснюється тим, що вона зачіпає та впливає на зміни в рамках трансформації сучасного міжнародного порядку». Звідси, стратегічне мислення є прямим наслідком політичного патріотизму лідерів еліт та населення.

Також слід зауважити, що учасники політичних криз формують певний політичний досвід і традиції, які визначають схильність до тих, чи інших дій у майбутньому, що визначають схильність учасників політичного процесу до узгоджених компромісних і консенсусних дій. Все це в цілому забезпечує передбачуваність політичного процесу, що дає змогу планувати соціально-економічний розвиток, змінювати параметри бізнес-середовища, включатися до потужних інтеграційних об'єднань сучасного світу. Отже, політичний патріотизм має включати певний поширений образ та орієнтири розвитку держави на середню та довгострокову перспективу й визначати чітку програму дій щодо їх досягнення. У зв'язку з урахуванням цих потреб та вимог, предмет кризових політичних взаємодій буде звужуватися, що позитивно вплине на модернізацію політичної системи. Також кожна попередня криза має бути певним етапом політичного розвитку, до якого політичні актори та інститути вже не будуть повертатися. Згідно з М. Требіним, «якщо ми розглядаємо всі нації, включаючи свою, як політичні утворення, що мають на меті свої інтереси, визначені в термінах влади, то ми здатні бути справедливими до всіх: по-перше, ми здатні судити про інші нації так само, як ми судимо про свою; по-друге, виходячи з цього ми можемо проводити політику, яка поважає інтереси інших націй і в той же час захищає та просуває інтереси нашої власної нації. Помірність у політиці є відображенням помірності морального судження». Розвиток і розв'язання політичних криз у різних політичних системах в сучасному світі іноді набували характеру деструкції існуючої інституційної системи.

За цих умов втрачався контроль влади над територією і відбувалася втрата цілісності суспільства. Важливим питанням у контексті ролі патріотизму в процесах кризового менеджменту та врегулювання політичних криз є питання етносоціальної та етнологічної ідентичності. В умовах інформаційної та комунікаційної

революції в сучасному світі цілісність громадянської ідентичності стає об'єктом маніпуляційного впливу й руйнації. Вона є більш вразливою, якщо держава є багатоскладовою або поліетнічною. В Україні за роки незалежності лише розпочався процес творення політичної нації. Звідси сценарії штучного розпалювання політичних криз накладаються на ґрунт несприятливих умов та недостатньої консолідації. Це питання могло б значно усунути на основі поширення поглядів патріотизму. На думку Ю. Мацієвського, «неефективність дій політичного керівництва у нестабільній ситуації є необхідною умовою кризи. Це вказує на те, що криза може бути визначена не за фактом, а за наслідками.» . Таким чином, приклади дезінтеграції окремих країн сучасного світу засвідчили недостатній рівень патріотизму населення, який би свідчив про прагнення збереження державності та втрачання ресурсів.

З цією метою політичний патріотизм виступає чинником впливу на параметри дисфункції, дезінтеграції за умови, якщо ці політичні актори та учасники комунікаційного процесу будуть сповідувати цінності захисту національної державності та збереження територіальної цілісності в сучасній Україні. Знаходимо багато прикладів навмисної дискредитації соціально-політичного стану та спроб за будь-яку ціну відстоювати власні корпоративні інтереси за рахунок інших гравців. Така неконструктивна поведінка пов'язується із впливом зовнішніх чинників політичної дестабілізації. Тлумачення українського політичного розвитку як кризового також виступає чинником, який обмежує перспективи розвитку держави на міжнародній арені. Наявність упередженого ставлення до України як кризової держави виступає самодостатнім чинником поглиблення кризи.

Лише цілеспрямовані комунікаційні дії, спрямовані на нейтралізацію негативного образу, зможуть виправити ситуацію. Упереджені оцінки внутрішньополітичного розвитку неповною мірою збігаються із засадами критичного мислення. Однак використання справжніх та дієвих антикризових стратегій дає змогу побачити існуючий стан розвитку суспільства без прикрас. Тим більш, що криза в Україні розвивалася досить тривалий період. О. Супруненко вважає, що «іноді зовнішні ознаки відносного благополуччя у важко

хворого не свідчать про його відмінне здоров'я. Вони можуть проявлятися поступово». Кризова свідомість як кризова ідентичність виступає чинником поновлення кризових явищ, якщо їх першопричини усунені.

Незважаючи на упереджену аналітику та негативні комунікативні посили в сучасній Україні, на локальному рівні мають прояв патріотична позиція громадян, яка є реакцією на антидержавницькі дії та спробу дезінтегрувати країну. На сучасному етапі основою збереження України як політичного цілого є стихійна громадянська та етнічна ідентичність, яка формує специфічну національну платформу патріотизму, яка є протестом проти загарбницьких дій зовнішнього агресора. Як вважають сучасні аналітики, «укропи – так росіяни називають прозахідних українців. Це прізвисько стало популярним символом в Україні. Зображення кропу вишивають на шевронах і друкують на футболках. Український журналіст прийшов на прес-конференцію Володимира Путіна у грудні 2014 року з написом «Я укроп і пишаюся цим». Отже, стихійне та самоорганізоване творення власної громадянської ідентичності на основі політичного патріотизму визначає потенціал розвитку цього напрямку в країні.

Однак конфліктна взаємодія між парламентськими фракціями, неузгодженість між інститутами управління, засвідчують імовірність консервації кризових явищ, які будуть свідчити про неспроможність існуючої структури розв'язувати політичні проблеми. Отже, в Україні, крім масової маніфестації патріотичної ідентичності, має відбутися інституалізація політичного патріотизму у вигляді спроможних політичних сил, які здатні взяти на себе політичну відповідальність за досягнення конкретних результатів реформ. Свідченням утвердження й розвитку політичного патріотизму як чинника впровадження антикризової стратегії, має бути створення мережі громадських осередків патріотичного спрямування, які будуть об'єднані не на основі ідеологічних гасел, а на основі прагматичних вимог і прагнень громадян. Сьогодні на основі процесів децентралізації в Україні на локальному рівні розгортаються демократичні процеси конституювання місцевого патріотизму, який буде

відзначитися значною ініціативністю та мобілізаційною здатністю як у міжвиборчий період, так і в період електоральних змагань.

Включення політичного патріотизму до числа детермінант політико-системного розвитку й зміни взаємодій політичних акторів в умовах кризовості, виступає досить дискусійним питанням. Патріотизм, передусім, розглядається як ідеологічний і світоглядний феномен. Поряд з цим, гіпотеза щодо впливу патріотизму на розв'язання політичних криз знаходить певні ознаки апробації. Досвід розвитку сталих демократій, зокрема у США та країнах ЄС, засвідчує, що патріотичні настанови, норми політичної поведінки, інституційна конфігурація політичних систем, дають змогу вести мову про детермінованість певних політичних подій. Зокрема, у сучасних США Республіканська партія виступає носієм патріотичної ініціативи у політичному розвитку держави. Патріотичні позиції слугують за основу для висунання вимог щодо діючого курсу та критики певних дій уряду, зокрема і на зовнішньополітичній арені. Не зважаючи на жорсткі протистояння у представницьких органах влади, політичні сили США навряд чи підуть на руйнування конституційних основ державності. Це обґрунтовує роль патріотизму як рамкового обмежувача вимог у політичних кризах.

У сучасних країнах ЄС патріотизм також виступає чинником формування правої та правоцентристської реакції на надмірні вимоги глобалізації і соціальної інженерії та передчасні технократичні рішення. У сучасній Великобританії рух за відокремлення від ЄС став проявом патріотичних почуттів британців саме як опозиції до певних управлінських стратегій «брюссельської бюрократії». У цих умовах політичний патріотизм виступає чинником просування до національного порядку денного протестних настроїв та запобігання впровадженню незважених або невідповідних національним інтересам управлінських підходів. Досвід сучасної Франції, засвідчив, що криза, викликана міграційними процесами вимагала поміркованих уявлень та консолідації центристських сил навколо ідей патріотизму. У той же час, перемога Е. Макрона на президентських виборах висвітлила потребу у відстороненні від політичного процесу занадто радикальних елементів політичного спектру. Таким чином, політичний патріотизм в умовах кризовості у політичних си-

стемах сталих демократій дедалі частіше стає елементом балансування політичних вимог та корекції політичного курсу. Для сучасної України це може слугувати орієнтиром для консолідації тих політичних сил, які просувають принципи патріотизму. Перспективою подальшого вивчення проблеми, порушеної в даній статті, є оцінка суспільного запиту патріотизму у посттоталітарних та поставторитарних країнах.

1. *Historical Legacies of Communism in Russia and Eastern Europe* /edit.:Beissinger M. R. and and Stephen Kotkin. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2014. 247 p. 2. *Gilens M. I. Affluence and Influence: Economic Inequality and Political Power in America*. Princeton: Princeton University Press and Russell Sage, 2012. 352 p. 3. *McCarty N., Poole K.T. Polarized America: The Dance of Ideology and Unequal Riches*. Cambridge MA: Rosenthal MIT Press, Second Edition, 2016. 255 p. 4. *Ratsimbaharison A. M. The Political Crisis of March 2009 in Madagascar: A Case Study of Conflict and Conflict*. L.: Mediation Rowman & Littlefield Publishers. 176 p. 5. *Karabell Z. The Leading Indicators: A Short History of the Numbers That Rule Our World*. New York: Simon & Schuster, 2014. 289 p. 6. *Лавриненко Г.А.* Кризи політичної модернізації та пошук альтернативних варіантів розвитку держав // Грані. 2014. № 10. С. 95. 7. *Helina L. P.* Політична криза 2013. № 12. С. 123–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2013_12_23. 8. *Хоменко С.* Українська політична криза у питаннях і відповідях. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/03/160328_ukraine_crisis_faq_sx 9. *Вонсович С. Г.* Політична криза як фактор транзиту // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. 2013. Вип. 6(1). С. 54. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_6\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/filipol_2013_6(1)_12). 10. *Шкірчак С.* До питання впливу економічних криз на трансформацію соціальної держави у країнах Північної Європи // Наукові праці: Науково-методичний журнал. Серія: Політологія. № 284 (272). С. 86. 11. *Роговик О., Набі Е.* «Українська криза» 2013 – 2015 рр. та основи сучасного міжнародного порядку (частина 1). URL: <http://iac.org.ua/ukrainian-crisis-2013-2015-and-the-modern-international-order/> 12. *Требін М. П.* Сучасна світова соціально-політична криза: чергова перемога реалістів // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Соціологія. 2016. № 3. С. 234. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnyuac_2016_3_32. 13. *Мацієвський Ю.* Політична криза: теоретичний аналіз // Наукові записки Національного університету

«Острозька академія». Серія: Політичні науки. 2008. Вип. 3. С. 146–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoar_2008_3_15. 14. Супруненко О. Криза, рік перший: політ нормальний Український журнал – 9/2009. URL: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/699/> 15. Криза в Україні у словах та виразах. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/04/150411_internet_wars_glossary_rl

Filatov Boris. Patriotism as a factor of crisis political governance in conditions of sustainable democracy

The urgency of the problem lies in the need to study the potential of patriotism as a resource for the unification of various political forces, as well as the criteria for defining the compliance of institutes responsible for the protection of national interests at a certain stage of political development.

The rapid renewal of political institutions and the rules of political interaction can lead to political conflicts, which, in turn, lead to the emergence of long-term crises. The political crisis in modern conditions can be noted as a period of relative imbalance between political forces that represent various ideological or doctrinal directions or views on the development of the country. In this context, political patriotism can be a factor that will eliminate at rather early stages, the source of conflicts in the form of non-systemic and radical demands, preventing extremist political forces from gaining potential that can influence the development of a political situation.

While under the conditions of a sustainable democracy, the political crisis continued beyond the limits of politics and does not worsen the state of social development, then in the conditions of the instability of political practices and the unsettled rules of the political game in transitive countries, the crisis extends to the whole society. In this situation, political patriotism can become a barrier for the artificial deployment of social requirements and the negative characteristics of the social situation.

The political race is deadlocked and the parties of the conflict are looking for opportunities to gain competitive advantages on the basis of new means and the involvement of those political forces that had not previously taken part in the competition. Political patriotism in this situation should be an internal fence for political players in terms of the radicalness of their actions in order to achieve their political goal.

An example of contemporary Ukraine shows that, in the absence of patriotic consolidation within the ruling elite, there are possible micro-conflicts that allow us to imagine the scale of inconsistency and disadvantages of recruitment even in the face of a relatively stable and favorable political situation.

The basic task of the political patriotism platform in our country is the formation of such priorities of the activity of political forces, which, above all, would be aimed at protecting national interests and solving the most important tasks of social development. Meanwhile, the protection of its own corporate and selfish interests serves as a factor in slowing down democratic reforms and innovative development of the country.

As a significant factor in the introduction of political patriotism norms should be considered the content of participants in the political conflict from destructive and conflict political action. In addition, such behavior of political parties and factions is poorly predictable and poorly coordinated. Political forces and the political elite as a whole are able to slow down the deployment of a political crisis at a certain stage. However, it has not yet developed approaches to its constructive overcoming (even taking into account the acute need for the development of national statehood in political stability). This is the evidence of the lack of prevalence of political patriotism as the basis of the political behavior of modern Ukrainian elites.

Unlike modern Ukraine, developed democracies demonstrate the possibility of a long-term political consensus on the basis of a common understanding of the goals and objectives of the state's development. Political patriotism in this case is rooted in the minds of political actors and those social groups that support them. Political patriotism is not fractional or ideological-doctrinal. It becomes such that it forms the attitude of political actors towards their own statehood and prospects for its development. An example of consensus on the basic development of its own state is the conclusion of agreements between the social partners and the parties represented in Scandinavian countries.

An important factor that reflects the influence of political patriotism on the resolution of political crises is the awareness of the importance of its own crisis for international development in politics. In a globalized world, the political crisis in a given country can affect the balance of power in international politics. In this regard, the internal political crisis is a sign of the predominance of destructiveness and dysfunctionality in the system as a whole. Therefore, political patriotism is a factor in the restriction or postponement of a radical position in advocating those interests that are not paramount in terms of building up national statehood, ensuring the se-

curity of society and the formation of a political nation. The painless and consensual resolution of political crises is a sign of the sustainability and adaptability of the political system, which can only be achieved on the basis of a coherent position of the most influential political actors.

Keywords: political crisis, sustainable democracy, political radicalism, political demands, political patriotism.

УДК 327.8:15

Б. М. КАЛІНІЧЕНКО

СПЕЦИФІКА ВЕДЕННЯ ПРОПАГАНДИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Розглядаються специфічні риси пропаганди як одного з важливих компонентів гібридної війни. Розмежовується класичне та сучасне розуміння даного явища. Наводиться перелік методів та інструментів ведення пропаганди в умовах гібридної війни. Охарактеризовано руйнівний вплив пропаганди в інформаційному суспільстві та показано зниження можливостей опору її деструкції.

Ключові слова: гібридна війна, агресія, пропаганда, класична пропаганда, сучасна пропаганда, пропагандистська кампанія.

Калиниченко Б. М. Специфика ведения пропаганды в условиях гибридной войны

Рассматриваются специфические черты пропаганды как одного из важных компонентов гибридной войны. Также разграничиваются классическое и современное понимание данного явления. Приводится перечень методов и инструментов ведения пропаганды в условиях гибридной войны. Охарактеризовано разрушительное влияние пропаганды в информационном обществе и показано снижение возможностей противостояния ее деструкции.

© КАЛІНІЧЕНКО Богдан Михайлович – кандидат політичних наук, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького